
СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО МОВНОЇ КАТЕГОРИЗАЦІЇ – СЕМАНТИКА ПРОТОТИПІВ. МОВНІ ОДИНИЦІ БАЗОВОГО РІВНЯ КАТЕГОРИЗАЦІЇ

Категоризація світу людиною, на думку американського вченого Дж. Лакоффа, є найважливішою функцією свідомості, оскільки ця операція лежить в основі нормального функціонування нашого мислення, сприйняття, практичної діяльності та мовлення. Змінюючи уявлення про суть категорій і явище категоризації, ми змінюємо уявлення про світ [32, 5]. Російська дослідниця О. С. Кубрякова пише, що категоризація – це “єдиний спосіб надати сприйнятому світові упорядкований характер” [15, 96]. Категорія і категоризація – неусвідомлені фундаментальні елементи організації нашого досвіду [30, 13].

Дана стаття присвячена стислому оглядові теорій мовної категоризації, де особливу увагу приділено концепції когнітивного обґрунтування мовної категоризації, тобто семантиці прототипів (або теорії прототипів та категорій базового рівня), започаткованій американською дослідницею Е. Рош.

Загалом ця проблема є достатньо добре розробленою, але досі не було спроби подивитися на неї під кутом застосування теорії прототипів та категорій базового рівня як на основу для підготовки матеріалів для студентів, які вивчають іноземні мови, тобто зв'язати цю теорію з навчальними адаптованими текстами. Адаптацію тут розуміємо як “спрощення тексту літературного твору, пристосування його для сприйняття дітьми або малопідготовленими читачами, що вимагає збереження стилю письменника, оснащення елементів, що не піддаються адаптуванню, необхідними поясненнями” [19, 12]. Об'єктом дослідження виступають теорії мовної категоризації, предметом – семантика прототипів та її потенціал для використання в дослідженні лексичного складу адаптованих текстів.

Категоризацію світу традиційно розглядають з двох боків – як процес та як результат. Категоризація як результат – це розподіл світу на категорії, тобто виокремлення в ньому груп, класів, категорій аналогічних об'єктів чи подій [3, 23], впорядковане представлення різноманітних явищ через зведення їх до меншого числа розрядів або об'єднань і т. п. [16, 60], тобто мисленнева операція, заснована на встановленні тотожності об'єктів та спрямована на формування категорій як понять, що макси-

мально узагальнюють та класифікують результати пізнавальної діяльності людини [15, 307]. Категоризація як пізнавальний процес – це віднесення об’єкта, події до відповідної категорії подумки [3, 23], логічна операція узагальнення, що полягає в цілеспрямованому переході від видового поняття до родового через відкидання видоутворюючих ознак [6, 53].

Процеси категоризації пов’язані з усіма когнітивними здатностями людського мозку. Формою об’єктивації категорії в мові є її ім’я, поза словесним означуванням категорія як така не існує [15, 307]. За визначенням В. фон Гумбольдта, “мова – це світ, що лежить між світом зовнішніх явищ та внутрішнім світом людини” [7, 304]. Називаючи ту чи іншу річ, мислячий суб’єкт здійснює операції накладення її ознак або властивостей на ознаки та властивості вже зафіксованих у мові фрагментів дійсності [11, 215]. Таким чином говорять про мовну категоризацію, важливість якої є настільки великою для когнітивної діяльності людини, що існують навіть точки зору щодо того, що всі класифікації людини є лінгвістичними [40, vi]. Проте, О. С. Кубрякова застерігає від буквального тлумачення цієї тези, оскільки встановлення ідентичності або схожості об’єктів категоризації не завжди потребує мову як інструмент або висловлюється в мовній формі [15, 97].

Отже, мова виявляє, об’єктивує те, як людський розум побачив та пізнав світ, та те, яким чином свідомість відбила та категоризувала його. Кожна мовна категорія може розглядатися або як прояв когнітивних процесів, або як їх специфічний результат [14, 38]. Один з постулатів когнітивної семантики стверджує, що мовні категорії розвиваються так само, як всі природні категорії, а отже відбивають закономірності розвитку категоризації як такої. О. С. Кубрякова додає, що при цьому не слід забувати про те, що виокремлені в мові категорії неоднакові і як носії людських знань нерівноцінні. Вона поділяє всі мовні категорії на два типи: орієнтовані на віддзеркалення, тобто такі, що спрямовані на категоризацію позамовного, екстралінгвістичного знання, знання про світ, та вербально орієнтовані, тобто такі, що структурують властивості самої мови та її системи, знання про мову. Отже, поняття мовної категорії двозначне: це і категорія, що має мовне вираження, і категорія, що відображує знання в самій мові [15, 314-315]. В данній статті ми розглядатимемо мовні категорії першого типу.

Існує декілька теорій категоризації. Класична або традиційна категоризація починається з Платона, а самі поняття “категорія” було введене Аристотелем [1]. Класичний підхід до виділення мовних категорій полягає в положенні про строгу категоризацію мови: одиниць та пра-

вил, що регулюють їхнє вживання в комунікації, на основі груп ознак, які внутрішньо властиві всім представникам відповідних категорій та складають їхнє визначення [8, 33]. В такій концепції слово або позначає певний об'єкт, або ні, членство в категорії є вичерпним, межі категорії чітко окреслені. Цей підхід до категоризації ігнорує нейрофізіологічні, психологічні, культурні особливості суб'єктів категоризації, їхнє сприйняття та уяву [22, 203; 3, 68]. На думку Дж. Лакоффа, класична теорія категорій лише розглядає відносини, що існують між реаліями природного світу, але не аналізує того, як людина цей світ осмислює [17, 46].

Як пише О. С. Кубрякова, “категорії мови не завжди, а можливо, і рідко визначаються в термінах однієї або декількох особливостей, що їх відрізняють, та що є необхідними і достатніми як критерій іменування” [13, 140]. Одним із перших критиків цієї теорії, був А. Квайн [35], а згодом різні її положення викликали сумніви в багатьох інших дослідників, таких як наприклад С. Кріпке [31], Т. МакНамара [34], Е. Рош [36], Дж. Фодор [26], М. МакКлоскі [33]. В той же самий час Л. Вітгенштейн видав свою відому роботу, в якій він аналізує категорію “гра”, та доходить висновку, що категорії недискретні, неперервні та випадкові у тому, як відбувається процес категоризації об'єктів, а межі категорій нечіткі чи розмиті [5]. Теорію Л. Вітгенштейна назвали “теорією родинної схожості”, оскільки таким чином дослідник визначив часткове повторення спільних ознак у членів класу [22, 378].

В основі когнітивної семантики лежить новий підхід до формування та організації мовних категорій [18, 666]. Йдеться не про повне заперечення логічних принципів класичної категоризації, а про “перегляд самого процесу класифікації явищ дійсності в тому вигляді, в якому він відбувається в повсякденному житті”, де головним є те, “як класифікує речі звичайна людина та як вона зводить все нескінченне розмаїття своїх відчуттів і об'єктивне різноманіття форм матерії та її руху в певні рубрики” [12, 45]. Дослідження категоріальних об'єднань у мові показують, що принципи, на основі яких здійснюється підведення тої чи іншої мовної одиниці під певну категорію, не є суто мовними, в цьому процесі мова спирається на ментальну концептуалізацію світу, тобто на “осмислення інформації, що поступає, через конструювання предметів і явищ, яке приводить до утворення певних уявлень про світ у вигляді концептів” [3, 23], “на виділення мінімальних змістовних одиниць людського досвіду, структур знання” [12, 93]. Ці принципи є універсальними та безпосередньо пов'язаними з реальними механізмами обробки інформації в свідомості людини [17].

Антропологічні дослідження мов світу (див. Дж. Лакофф [32], Б. Берлін [23; 24], П. Кей [29], Е. Рош та колеги [39]) дозволили побудувати нову когнітивну теорію категоризації, що частково базується на положеннях про родинну схожість, висунутих Л. Вітгенштейном. Цей підхід до категоризації отримав назву “прототипного підходу”, або “теорії прототипів”, оскільки вчені продемонстрували, що в процесі категоризації одні різновиди розглядаються як кращі, типовіші члени категорії, ніж інші, члени категорії, які максимально повно втілюють характерні для даної категорії ознаки та особливості, тобто як прототипи [38, 27 та наст.].

Засновницею теорії прототипів у 70-х роках ХХ століття вважають американського когнітивного психолога Е. Рош, про це див. [22, 203; 17, 20]. Е. Рош провела серію експериментів з кольорами та в цих експериментах довела, що так звані основні або фокусні кольори, такі як, наприклад, синій, зелений чи червоний, є ядром відповідної категорії. Це дало змогу стверджувати, що існують природні прототипи, навколо яких формуються категорії кольору [37]. Аналогічні експерименти з фігурами та іншими об’єктами показали, що природні прототипи там також існують.

Е. Рош також запропонувала свою класифікацію категорій, за якою категорії поділяються на природні (natural categories), які утворюються об’єктами, що чуттєво сприймаються, та семантичні (conceptual categories), які формуються когнітивними, концептуально обумовленими об’єктами [37, 349]. Зміст більшості природних категорій визначається не їхніми головними властивостями, а тими характеристиками, які притаманні їх найбільш типовому членові, тобто є прототиповими [36].

М. М. Болдирев зазначає, що існує два підходи до визначення прототипів. Перший, психологічний, передбачає, що прототипом є члени категорії, що першими спадають на думку та розпізнаються. У такому випадку прототипи – це найкращий зразок, найкращий представник категорії. З когнітивної точки зору прототип – це ментальна репрезентація, когнітивний орієнтир категорії: образ, схема, ідеал, стереотип, набір спільних характеристик. У другому підході мова йде про різні типи концептів, отже прототип – це концепт, що лежить в основі формування категорії та визначає її зміст, концепт категорії [3, 82-83]. Далі розглядаємо прототип у в першому значенні.

Говорячи про причини появи прототипів у свідомості людини і, як наслідок, у мові, О. С. Кубрякова зазначає, що “прототиповість є наслідком усвідомлення фізичних, матеріальних властивостей світу

навколо, тобто є наслідком інгерентних особливостей людського сприйняття, перцептуальної значущості певних членів категорій, що набувають статусу прототипу. Інше можливе пояснення – це частотність цих форм (понять та їх назв – І. Н.). Вказують також на деякі другорядні властивості прототиповості – соціальну чи культурну значущість тих чи інших прототипів для суспільства. Головна причина їх появи в ефективності категорій, побудованих за прототиповим принципом: вони більш гнучкі, більш відкриті для нових членів, а значить здатні розвиватися” [15, 112].

Прототипами можуть виступати типові приклади, соціальні стереотипи, ідеали, зразки, метонімічні та часткові моделі (підкатегорії) [3, 81-82; 17, 34-36]. Класифікацію прототипів наводить Дж. Лакофф, який продовжив теорію Е. Рош [17; 32].

Як зазначає О. С. Кубрякова, “уявлення про те, що природна категорія має прототипну структуру, це те ж саме, що твердження про те, що ця категорія має свою особливу внутрішню побудову, що не всі її члени рівні” [15, 103]. Вона має певну структуру, організовану навколо прототипа (фокуса, ядра) або навіть декількох прототипів при її розподілі на декілька субкатегорій [там саме, 106]. Віднести будь-який об’єкт до категорії можна на основі ступеня його схожості з прототипом [8, 37]. Прототипові елементи когнітивних категорій мають найбільшу кількість характеристик, спільну з іншими членами категорій, та найменшу кількість ознак, характерних для інших категорій [27, 603].

Схожість із прототипом заснована на спільності багатьох властивостей, що створює категорії, члени яких мають різний ранг [28, 87]. Наприклад, прототиповий птах для англомовної картини світу – це вільшанка, тоді як пінгвін або страус знаходяться на периферії категорії “птах” [36]. Таку побудову категорії називають градуйованою внутрішньою структурою [38, 28]. Градація за параметром приналежності до категорії приводить саме до того, що категорії мають рухливу демаркаційну лінію між позитивними і негативними прикладами на периферії, тобто не мають чітких меж [25, 1].

Той факт, що межі категорій розмиті, а між категоріями можуть існувати перехідні зони, свідчить про те, що категоризація обумовлена не об’єктивним характером меж між предметами та явищами світу навколо, а когнітивними здібностями людського розуму [3, 81].

На думку О. С. Кубрякової, “класифікації в мові завжди зберігають у собі риси природних класифікацій, тобто таких класифікацій, в яких початок іде від образу, з їх нежорсткими межами та відсутністю жорсткої

логіки, з особливими правилами включення до них нових членів, і відповідно з особливими закономірностями їхнього функціонування та розвитку, з можливістю відступу від взаємовиключних рішень” [15, 99].

В межах лінгвістики, як пише М. М. Болдирев, теорію прототипів покладено в основу прототипної семантики – напряму та методу дослідження категоризації мовних одиниць та їхніх значень, що використовує всі основні положення теорії прототипів про нерівнозначність членства в категорії, наявність в ній ядерних, або центральних елементів, тобто прототипів, та менш типових елементів, а також про встановлення приналежності до категорії за подібністю до прототипа. Це, на думку вченого, “особливо важливо для лінгвістичних досліджень, оскільки саме прототипна семантика мовних одиниць багато в чому визначає їхнє використання в реченні для передачі того чи іншого функціонального змісту”. Крім того, вона надає змогу “отримати більш глибоке уявлення про структуру та зміст тих концептів, що лежать в основі формування відповідних мовних категорій, про принципи організації цих категорій та знання вцілому” [4, 34-35].

Прототипна семантика, або теорія прототипів є найбільш відомою концепцією когнітивних обґрунтувань мовної категоризації. Прототипові категорії, на відміну від логічних категорій Аристотеля, більш ефективно забезпечують та пояснюють мисленнєві процеси та процеси використання мови [3, 83].

Відмінною рисою прототипового підходу є також визнання двох аспектів категоризації: горизонтального та вертикального. Горизонтальний аспект категоризації передбачає, що ті чи інші об’єкти обов’язково мають бути віднесені до певних категорій одного й того ж рівня узагальнення. У той самий час ці самі об’єкти можуть бути співвіднесені з різними за ступенем узагальненості категоріями на різних рівнях категоризації [3, 84].

Один з рівнів, середній, визнається за базовий, а решта визначаються як суперординатний (більш абстрактний верхній рівень) та субординатний (більш конкретний нижній рівень). Базовому рівневі надається особливе значення. Цей рівень, на думку Е. Рош та її колег [39, 589], є психологічно найбільш значимим та грає провідну роль в розумінні та здійсненні процесів категоризації. Цю ідею базового рівня закладено в самій концепції прототипового підходу, повна назва якої “теорія прототипів та категорій базового рівня” [32]. Отже, категоризація як пізнавальний процес представляє собою не просте членування світу на категорії різного рівня абстракції та співвіднесення з ними певних

об'єктів та явищ, але також спеціальне виокремлення базового рівня як психологічно більш значимого, тобто базового [3, 89]. Про базовий рівень говорять насамперед стосовно категоризації понять, але часто на увазі мають також категоризацію відповідних мовних позначень.

Відносини між рівнями категорій відбиваються гіперо-гіпонімічною ієрархією слів [Петров 2000, 237], наприклад *фрукт – яблуко – антонівка, тварина – собака – тудель*. Для біологічних таксономій базовий рівень категоризації відповідає родовим назвам (*яблуко, собака*). Саме з цього рівня свого часу Е. Рош та її колегами були дібрані найвпливовіші приклади, що ілюстрували прототипову структуру категорій, адже прототипи розташовувались саме на базовому рівні категоризації. Проте в дослідженнях німецьких учених Хоффмана та Цислера було виявлено, що базові (первинні) поняття та їхні назви можуть займати різні місця в родо-видовій (гіпо-гіперонімічній) ієрархії: наприклад, в ієрархії *транспорт – машина – “фольксваген”* первинне поняття співпадає з родовим ім'ям (*машина*), але в ієрархії *дерево – листяне дерево – береза* базове поняття (*дерево*) розташовується на два рівні вище за родові ім'я (*береза*) [цит. за 2]. Таким чином, бачимо, що точно визначити місце базової категорії в родо-видовій ієрархії важко. За таку непослідовність теорію Е. Рош критикувала Р. М. Фрумкіна (про це див. [20, 57]).

Попри складності з'ясування місця базових категорій в ієрархічній класифікації, сам базовий рівень категоризації має особливе значення для пізнавальної діяльності людини, оскільки він є “центральною для багатьох видів когнітивної діяльності” [9, 75].

Говорячи про поняття, що утворюють базові категорії, та про мовні позначення цих понять, Е. Рош виокремлює наступні параметри в характеристиці базового рівня категоризації [38, 28-35]:

1) рівень максимального узагальнення, на якому члени категорії розпізнаються найлегше за спільними рисами, для членів категорії використовуються природні або загальноприйняті назви, а одиничний ментальний образ може представляти всю категорію в цілому;

2) рівень, що його першим засвоюють діти, та який вміщує найкоротші базові слова, що створюють основу словникового складу певної мови та використовуються в найбільш нейтральних контекстах;

3) рівень, на якому починають вивчати лексику іншої мови;

4) рівень, що є психологічно найважливішим та виконує головну роль у розумінні та здійсненні процесу категоризації, адже найбільша частина нашого знання локалізується на цьому рівні.

Намагаючись відповісти на питання, що саме надає базовому рівневі такий привілейований статус, О. С. Кубрякова говорить про наступне. По-перше, це його корисність для класифікації, адже він надає можливість звести все розмаїття світу до якоїсь множини, яку можна розпізнавати та якою можна маніпулювати. По-друге, очевидність або простота ознак у відповідних поняттях, що відомі з повсякденного досвіду. По-третє, виокремлення одиниць базового рівня, які не є ані дуже абстрактними, ані надмірно деталізованими, відповідає інтуїтивному уявленню людей про те, що світ не є хаотичним, та існує не як простий континуум речей. Втім, найважливішим, по-четверте, є те, що знання одиниці базового рівня – прототипу – означає знання не лише найпростіших, найочевидніших та найсуттєвіших ознак, але також ознак, скорельованих між собою і певною мірою взаємозалежних [15, 110].

Мовні одиниці базового рівня категоризації відповідають нейтральному рівню конкретності, що не несе додаткової інформації прагматичного характеру. Використання слова на позначення вищого чи нижчого рівнів при номінації об'єкту завжди додає або надлишкової точності, або зайвої невизначеності, отже, назви більшого чи меншого ступеня точності використовують тоді, коли того потребує контекст, тобто коли використання лексеми базового рівня може призвести до неправильного розуміння [10, 101-103].

Враховуючи все зазначене вище про семантику прототипів та дослідження базового рівня категоризації в мові, ми висуваємо гіпотезу щодо того, що мовні одиниці саме базового рівня категоризації використовуються в адаптованих текстах. Перспективою подальшого дослідження є вивчення лексичного складу адаптованих англomовних художніх текстів з метою перевірки даної гіпотези.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аристотель. Категории // Сочинения в 4 томах. – Т.2. – М.: Мысль, 1978. – С. 52-90.
2. Ахутина Т. В. Проблема строения индивидуального лексикона человека в свете идей Л. С. Выготского. – М.: Вестник Московского Университета, серия 14, «Психология», 1994. – № 4. – С. 44-51.
3. Болдырев Н. Н. Когнитивная семантика: Курс лекций по английской филологии. – Тамбов: Издательство Тамбовского университета, 2000. – 123 с.
4. Болдырев Н. Н. Концепт и значение слова // Методологические проблемы когнитивной лингвистики: Научное издание / Под редакцией И. А. Стернина. – Воронеж: Воронежский гос. ун-т, 2001. – С. 25-36.
5. Витгенштейн Л. Философские работы. – Ч. 1. – М.: Гнозис, 1994. – 320 с.

6. Гетманова А. Д. Учебник по логике. 7-е изд. – М.: КноРус, 2008. – 365 с.
7. Гумбольдт В. Фон Избранные труды по языкознанию. – М.: Прогресс, 2000. – 400 с.
8. Демьянков В. З. Теория прототипов в семантике и прагматике языка // Структуры представления знаний в языке. / Отв. редактор Кубрякова Е. С. – М.: ИНИОН РАН, 1994. – С.32-86.
9. Иссерс О. С. Речевое воздействие в аспекте когнитивных категорий // Вестник Омского университета, 1999. – Вып. 1. – С.74-79.
10. Кобозева И. М. Лингвистическая семантика. – М.: Эдиториал УРСС, 2000. – 350 с.
11. Колодина Н. И. Языковая категоризация мира и проблемы языковой семантики // Когнитивная семантика. Материалы II международной школы-семинара. – Ч.2. – Тамбов, 2000. – С. 214-217.
12. Краткий словарь когнитивных терминов / Кубрякова Е. С., Демьянков В. З., Панкрац Ю. Г., Лузина Л. Г. – М.: Филологический факультет МГУ им. М. В. Ломоносова, 1996. – 248 с.
13. Кубрякова Е. С. Человеческий фактор в языке. Язык и порождение речи. – М.: Наука, 1991. – 240 с.
14. Кубрякова Е. С. Части речи с когнитивной точки зрения. – М.: Наука, 1997. – 327 с.
15. Кубрякова Е. С. Язык и знание: На пути получения знаний о языке: Части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании мира. – М.: Языки славянской культуры, 2004. – 560 с.
16. Лагута О. Н. Логика и лингвистика. – Новосибирск: Новосиб. гос. ун-т, 2000. – 111 с.
17. Лакофф Дж. Мышление в зеркале классификаторов // Новое в зарубежной лингвистике. Вып. XXIII: Когнитивные аспекты языка: Пер. с англ. / Сост., ред., вступ. ст. В. В. Петрова и В. И. Герасимова. – М.: Прогресс, 1988. – С. 2-52.
18. Лингвистический энциклопедический словарь / Гл. ред. В. Н. Ярцева. – 2-е изд., дополненное – М.: Большая Российская Энциклопедия, 2002. – 709 с.
19. Літературознавчий словник-довідник, – К.: Академія, 1997. – 752 с.
20. Михеев А. В., Фрумкина Р. М. Категоризация и концептуальные классы // Фрумкина Р. М., Михеев А. В., Мостовая А. Д., Рюмина А. Д. Семантика и категоризация. – М.: Наука, 1991. – С. 45-59.
21. Петров М. А. Роль гиперо-гипонимических отношений в оценочной категоризации предметов и явлений // Когнитивная семантика. Материалы II международной школы-семинара. – Ч.2. – Тамбов, 2000. – С. 237-240.
22. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля-К, 2006. – 716 с.
23. Berlin B. Speculations on the growth of ethnobotanical nomenclature // Language in society, 1972. – V.1. – № 1. – P. 51 – 86.
24. Berlin B., Kay P. Basic color terms: their universality and evolution. – Berkeley, CA: University of California Press, 1969. – 269 p.
25. Craig C. Introduction // Noun classes and categorization: Proceedings of a

Symposium on categorization and noun classification, Eugene, Oregon / Ed. by Craig C. – Amsterdam; Philadelphia, 1986. – P. 1-10.

26. Fodor J. A., Garrett M., Walker E., Parkes C. Against Definitions. // *Cognition*, 1980. – N. 8. – P. 263-367.

27. Goldstone R. L., Kersten A. Concepts and Categories // Healy A. F., Proctor R. W. (Eds.) *Comprehensive handbook of psychology*. – New York: Wiley 2003. – Volume 4: Experimental psychology. – P. 591-621.

28. Hampton J. A. Prototype models of concept representation. // I. V. Mecheln, J. Hampton, R. S. Michalski, P. Theuns (eds.) *Categories and concepts: Theoretical views and inductive data analysis*. London: Academic Press, 1993. – P. 67-95.

29. Kay P., McDaniel C. K. The Linguistic Significance of the Meanings of Basic Color Terms // *Linguistics*, 1978. – V. 54. – № 3. – P. 610- 646.

30. Kleiber G. La sémantique du prototype. *Catégories et le sens lexical*. – Paris: PUF, 1990. – 199 p.

31. Kripke, S. *Naming and Necessity*. – Cambridge, MA: Harvard University Press, 1980. – 192 p.

32. Lakoff G. *Women, Fire, and Dangerous Things: What Categories Reveal about the Mind*. Chicago – London: University of Chicago Press, 1990 – 632 p.

33. McCloskey, M., Glucksberg, S. Natural Categories: Well-defined or fuzzy sets? // *Memory and Cognition*, 1978. – № 6. – P. 462-472.

34. McNamara, T. P., Sternberg, R. J. Mental models of word meaning // *Journal of Verbal Learning and Verbal Behavior*, 1983. – Vol. 22 – P. 449-474.

35. Quine W. V. O. From a Logical Point of View // *The Philosophical Review*, 1951. – Vol. 60. – pp. 20-43. Reprinted in W. V. O. Quine, *From a Logical Point of View* (Harvard University Press, 1953; second, revised, edition 1961) <http://www.ditext.com/quine/quine.html>

36. Rosch E. Cognitive representation of semantic categories // *Journal of Experimental Psychology*, 1975. – N. 104. – P. 573-605.

37. Rosch E. Natural categories // *Cognitive psychology*, 1973. – V.4. – P.328-350.

38. Rosch E. H. *Principles of Categorization // Cognition and Categorization*. – Hillsdale, N. Y.: Lawrence Erlbaum, 1978. – P. 27-48.

39. Rosch, E., Mervis, C. B. Family resemblances: Studies in the internal structure of categories // *Cognitive Psychology*, 1975. – № 7 – P. 573-605.

40. Taylor J. R. *Linguistic Categorization. Prototypes in Linguistic Theory*. – Oxford: Clarendon Press, 1995. – 312 p.